

DE REFORMATIE

Weekblad tot ontwikkeling van het Gereformeerde leven

Onder redactie van Prof. Dr F. J. J. Buijendijk, Dr K. Dijk, Dr V. Hepp, Drs C. Tazelaar en Dr B. Wielenga

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; J. van Andel, 's-Gravenhage; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr Joh. C. Breen, Amsterdam; W. E. Engelke, Amsterdam; Prof. Dr P. W. Grosheide, Amsterdam; Prof. Dr T. Hoekstra, Kampen; Dr G. Keizer, Tiel; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr J. G. Kunst, Arnhem; Dr G. R. Kuiper, Haarlem; Meij. H. S. S. Kuyper, Bloemendaal; Dr H. W. Laman, Assen; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; Dr J. C. de Moor, Utrecht; Dr J. C. Rollmann, Utrecht; Dr K. Schilder, Gorinchem; Dr W. J. A. Schouten, Kampen; Dr J. Thijss, Meppel; Dr H. Th. Vollenhoven, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Hoofddorp; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Adres der Redactie:

Dr V. HEPP, Zacharias Jansestraat 55, Amsterdam.

Drukkers-uitgevers:

OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 30000.

Abonnement: f 1.25 per drie maanden bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenl. en Ned. Indië f 7.50 (voor Amerika \$ 3) p. jaar.
Advertentieën: 35 ct. p. r. Familieberichten 35 ct. p. regel.

INHOUD: De Psychologische grondslag van het geloof der wonderwerken in de H. Schrift. III. — Uit de Schrift: Rustig toezien (Jes. 18:4). — Kuyper-Bibliografie. XLVIII — Zending en Evangelisatie: Een kleine aanvulling — Perschoon. — Kerkelijke.

DE PSYCHOLOGISCHE GRONDSLAG VAN HET GELOOF DER WONDERWERKEN IN DE H. SCHRIFT.

(Referaat gehouden op den Schooldag te Kampen door Dr S. O. Los te 's-Gravenhage.)

III.

De hulpmiddelen waarvan de magie zich bedient zijn vele. In de H. Schrift worden genoemd de bezwering van dieren (Pred. 10:11: Indien de slang gebeten heeft eer de bezwering geschied is, dan is daar geene nuttigheid voor den allerwelsprekendsten bezweerder). Voorts de bezwering van dooden (Dt. 18:11), het acht geven op vogelgeschrei, het uitwerpen van booze geesten door het noemen van een naam (Hand. 19:13), het lezen van tooverformulieren uit boeken (vs. 19), enz. Bij vele primitieve volken treft men aan het geloof aan een uitstralend fluide, mana geheeten. Dr K. H. E. de Jong meent het mana terug te vinden in de oplegging der handen, het aanraken van het kleed of den gordel, het bestrijken met speeksel enz., waarvan Jezus en de apostelen zich bedienen. Zelfs werkt het mana nog na den dood van den wonderdoener, want een man, die begraven werd in het graf van Elisa, werd levend door de aanraking met zijn gebeente, (2 Kon. 13:21). (De Magie b. d. Grieken en Romeinen.) Weliswaar verwacht Elisa hulp van het opleggen van zijn staf door Gehazi op een dood kind. (2 Kon. 4:29), doch er was geene stem noch opmerking. Wel breidt hij zich driemaal uit over het doode kind, doch met geen ander gevolg, dan dat het vleesch van het kind warm wordt. De kracht van het wonder der opwekking daalde van God neer op het gebed van den profeet, evenals bij Elia, die bad: „Heere, mijn God, laat toch de ziel dezes kinds in hem wederkomen”. Hetzelfde merkt men op bij Jezus' wonderen. Bij het graf van Lazarus bad Hij: „Vader, Ik dank U, dat Gij Mij gehoord hebt, doch Ik wist, dat Gij Mij altijd hoort, maar om der schare wil, die rondom staat, heb Ik dit gezegd, opdat zij zouden gelooven, dat Gij Mij gezonden hebt”.

De magiër daarentegen laat knopen, gordels en haren loshangen, opdat het geheimzinnige mana zoo vrij mogelijk kan werken, gebruikt amuletten, draagt linnen, leeft in onthouding, en schrijft de kracht van het wonder toe aan zijn tooverspreuk. Al deze dingen moeten dienen om de suggestie van den wil van het object voor te bereiden. Deze heeft soms de uitwerking, dat iemand, die gelooft betoovert te zijn, door de bloote angst ziek wordt en wegwijkt. Soms werkt de suggestie op een afstand, door symbolische handelingen, door amuletten b.v. het booze oog, een zegelring met een wortel, een zalf of kruiden. Bij de magie, die in de H. Schrift wordt vermeld, bestaat de suggestie in eene volledige opheffing van den wil van het object. De mogelijkheid hiervan blijkt nu nog uit de hypnose. Bij de tooverij te Endor komt Saul voor als uitgeput door het lange vasten, in groote angst, voorover op den grond liggende. Op het zeggen van de tooveres, dat Samuel is opgekomen, neigt hij zich ter aarde en buigt hij vol eerbied, zonder eerst nader te onderzoeken of hij werkelijk met Samuel te doen had. Eveneens heft de valsche profeet, in Op. 13 voorkomende, den wil van de aardbewoners op, zoodat zij door zijne teekenen verleid worden, om een beeld voor het beest te maken, dat beeld te aanbidden en degenen, die weigeren mee te doen aan die vereering van het beest, te dooden. Men zou deze suggestie een wereldsuggestie kunnen noemen, (2 Thess. 2:8).

Het charismatisch wonder wordt in de literatuur

gewoonlijk vereenzelvigd met het openbaringswonder. Origenes verhaalt, dat te zijner tijd nog zulke wonderen als Jezus gedaan heeft, geschieden door menschen, die in Jezus' voetstappen wandelden, (Wendland p. 22). Toch is er een kenmerkend onderscheid.

1. Het openbaringswonder dient om de godheid des Zoons te bevestigen door feiten. Het is daartoe gepredetermineerd en onfeilbaar de kerk overgeleverd.

Het charismatisch wonder dient om de godheid des H. Geestes te bevestigen, duurt dus voort zoolang de zending des Geestes duurt, en wordt niet onfeilbaar overgeleverd.

2. Het openbaringswonder is Christologisch, het wordt geweerd aan de wereld (Matt. 12:39; 16:4; Joh. 6:30), maar aan Johannes en de zijnen laat Jezus boodschappen: De blinden worden worden gereinigd en de dooven hooren, de dooden worden opgewekt en den armen wordt het evangelie verkondigd. (Matt. 11:5) vgl. Marc. 9:10; Joh. 12:30; 20:31. Het charismatisch wonder is soteriologisch, het dient om den ongeloovige te overtuigen, dat God waarlijk onder de gemeente is, en om den geloovige te versterken in zijn gemeenschap met God (1 Cor. 14).

3. Het openbaringswonder vond in Israël, vooral tijdens Jezus' omwandeling, een vruchtbaren bodem in de menschelijke harten tot wie het Koninkrijk Gods kwam, zoodat het veelvuldig werd beleefd. Het charismatisch wonder vindt slechts korten tijd een weerklank in de harten, zoodat er vele tijden voorbijgaan, waarin het niet voorkomt. Gewoonlijk wordt aangenomen, dat het wonder ophield in de eerste christelijke kerk, omdat de prediking des Woords op den voorgrond trad, doch 1 Cor. 14:39 luidt: „Zoo dan, broeders, ijvert om te profeteeren, en verhindert niet in vreemde talen te spreken”. Hier wordt het charismatisch wonder beneden de prediking des evangelies gesteld, maar niet opgeheven. De toestand der wereld, waardoor zij het wonder enkel kon aanschouwen, maar niet beleven, deed het wonder als vanzelf ophouden.

Het opkomend Neo-Platonisme was de oorzaak van deze verachting op het zandveld der eerste christelijke kerk. Van den stichter dezer wijsgeerige school Ammonius Saccas † 242, is niet veel bekend, doch over Plotinus † 269, en diens volgeling Porphyrius, † 303 zijn we uitvoerig ingelicht. De grondbeginselen van deze school zijn minachting van het stoffelijke leven en onmiddellijke gemeenschap tusschen den goddelijken en den menschelijken geest. Eene bijzondere openbaring is op dit standpunt overbodig, want God openbaart Zich altijd en overal en aan een ieder, die den weg weet om tot God op te klimmen. Wat dit Mysticisme alleen noodig heeft is een hulpmiddel om los te komen van de materie en tot den hemel op te klimmen. Zulke hulpmiddelen nu biedt de magie in overvloed. Plotinus zegt in zijn Enneade (IV, 4, 36): De wereld is één levend organisme, waarin gelijkgestemde deelen ook op een afstand op elkaar inwerken. Als eene snaar van onder in beweging wordt gebracht, plant die beweging zich ook naar het boven einde voort; zijn twee snaren gelijk gestemd, dan heeft, wanneer de eene getokeld wordt, ook de andere vaak er als 't ware een gevoel van. Er is éne Alziel, waardoor het geschieden kan, dat tooverzangen en magische kunsten de menschen tot elkaar voeren. De magie is dus telepathie en deze is het gevolg van de pantheïstisch gedachte al-eenheid van God en de schepping. Doch het doel van de magie is volgens Plotinus, om het niet-redelijk deel der ziel mede te slepen en tot de goddelijke harmonie op te heffen. Evenals gebaren en uitroepen door middel van het sympathetisch gevoel medelijden opwekken, dienen bezweringsmelodieën en tovenaarsgebaren om de geestesharmonie voor te bereiden.

's-Gravenhage.

S. O. LOS.

UIT DE SCHRIFT.

Rustig toezien.

Rustig zal ik toezien aan mijne plaats, als stralende hitte boven het zonneliel, als een droomwolk in oegstbitten. (Jes. 18:4)

Er zijn niet veel menschen, die het spreken van den hemel hebben verstaan.

Er zijn nog minder menschen, die het zwijgen van den hemel, van den strakken, blauwen hemel, hebben verstaan.

O, de zwijgende lucht! Jesaja kent den hemel. Hij hoort hem spreken. Maar hij hoort hem ook zwijgen.

Hebt gij het zwijgen van de blauwe luchten wel eens vernomen met stille ontzetting? Zie, wanneer in felle zomerdagbrand de velden te smachten liggen, dan komt de groote stilte over Gods wijde landen. En de mensch, die naar buiten gaat en, de hand onder 't hoofd, zich geeft aan die stilte, hij wordt één en al oor, naar mate geluiden versterven; hij wordt enkel oog, wanneer zacht verglijdend de veelheid der dingen zich aan zijn blik onttrekt. Nu begint hij de diepten te zien in het effen blauw en de stilte te hooren in de luidloze schepping. Ja, hooren doet hij de stilte. Want groot en diep moge de stilte zijn van den nacht, waarvan iemand zegt:

Stil, wees stil: op zilveren voeten
Schrijdt de stilte door den nacht,
Stille, die der goden groeten
Overbrengt naar lage wacht.
Wat niet ziel tot ziel kon spreken
Door der dagen ij gegons,
Sprekt uit overfluchtsche streken,
Klaar als ster in licht zou breken,
Zonder smet van taal of teeken
God in elk van ons.

Maar dieper dan voor dezen mensch de stilte van den nacht is, is voor Jesaja de stilte van den dag, welks ij gegons hem ontweken is. Hij kent „het in Palestina om den middagstijl soms waar te nemen lichten van den hemel, dat op het oog den indruk maakt, als bevond het zich nog boven de zon; en dat als uit hemelsche verte op de aarde schijnt neer te zien”.¹⁾ Stil, wees stil; langa gouden wegen daalt die stilte door den dag. Ook Jesaja — is hij geen dichter bij de gratie Gods? — voelt die stilte, die broedend hangt over de velden. En als iemand zegt:

de booge luchten, de hemelluchten,
de tintellichtluchten, de blauw-en-witluchten
trilluchten;

of spreekt van

het hoogheilige, lichte, goudlichtere licht,

dan is Jesaja nog dieper ingedrongen in de spraak van de zwijgende hemel diepten. Deze profeet-dichter, die in de natuur zijn God verneemt, hij kent de dagen, waarop hij zijn oog boort in de trillende lucht; en achter die luchttrillingen, en achter die lichte dansen voor winperende oogen achter al wat te peilen is, voelt hij den hemel wijd-open boven zich liggen, den zinderenden hemel met zijn zwijgende diepten, waaruit hitte, laadende hitte, fel zich uitgiet zonder eenig gericht. En als hij de zon ziet, de brandende felle, dan droomt hij langs haar heen, en boven haar uit; hij ziet ze gloeien in eeuwige stilte en achter, boven, buiten haar vermoedt hij de maatloze verten van lichtenden ether; dat is de zwijgende spraak van geluidloze Ruimte. Zoo verneemt de dag door ontzaglijk zwijgen. Al wat de menschen doen hooren, 't is voor die zwijgende ether-sferen, voor die stille Ruimtegebieden nog minder dan voor hem het muggengezoem en lichtengetril. Eigenlijk is er voor de ziel, die luistert, maar één ding: het hooge zwijgen; de strakke hitte. O, de gloeiende, stralende, „laadende hitte, boven zonnegloed!”

O, de zwijgende lucht!

En o, de beweegloze wolken!

Hebt gij ze gezien, de wolken, het ragwerk van wolken, den melkweg van dampen in gloeiende dagen, als wanneer de oogst moeizaam wordt binnengehaald? Neen, niet de drijvende, niet de varende wolken, met haar tooverend weefgespin en vormengespeel, maar die

¹⁾ Vertaling Dr J. Ridderbos, De Profeet Jesaja, Kampen, J. H. Kok 1922.

²⁾ a. w. bl. 113.

andere, die hoogere, die allerbovenste, fijnste, schier onbeweeglijke kroezige wolkjes, die daar blijven hangen aan zwijgenden hemel, uren lang? Die hooggevangen zijn in beknemende stilte? Niet de wolken van regen, maar de ijle krulweefels van blukenden dauw in strakke onbeweeglijkheid?

Hebt gij ze wel gezien, hebt gij ze wel gehoord?

* * *

Ach, dan hebben ze u ook verteld wat ze Jesaja hebben doen hooren; dit is het, dat nu ook zóó vreeslijk stil kan zijn onze zwijgende God.

Stil, wees stil. Er is een menschelek gevoel, dat in de stilte van den nacht Gods groetenis verneemt. Maar de stilte van den dag, de stilte, die Jesaja heeft aangehoord, daar is de Angst in, want ze brengt geen groei van God hem aan; ze zegt dat God vergeten heeft genadig te zijn, dat Zijn vredegraad schijnt weggezonden in grondeloos zwijgen.

O, de zwijgende lucht!

O, de zwijgende God!

Want daar in lager wacht, in de stad der menschen, mogen zorg zijn en gebrek, schuld en boete, liefde en haat, de zwijgende, laziende hemel is bij dit al strak-onbewogen en plooit een kleed van stilte, van klaagloze, lachloze stilte. En de tobbers op het veld van oogst mogen zich bemoeien met zwoegenden arbeid, de wolkjes zeilen, of neen, rusten hoog boven hun sterfelijk hoofd.

En — meer dan die wolken, meer dan die stille luchten, is hier.

* * *

Ja, is Hij er wel? Is Hij hier wel? Is God, onze God, hier wel, Jesaja?

Zie, in de volkerenwereld botst het; het gist er en het schuurt; 'tis oorlog en oorlogsgerucht. Assur dreigt, het dreigt naar alle zijden. Wat zult gij nu zeggen, o Jesaja, aan de zwoegers van Ethiopië, hoe zult gij ze troosten, in hun angst voor Assyrië's borden? Wat zult gij zeggen tot hun bemoeienissen, om Ethiopië en Juda samen mobiel te maken tot den stormloop tegen Assur? Zoudt ge over dat krijgsgerucht wel een gerucht, een orakel van uw God kunnen bemachtigen? Is uw God, Jesaja, geen zwijgende God? Trekt Hij Zich van Ethiopië's zorg en gebrek, van Jeruzalems schuld en boete, van aller menschen liefde en haat, wel iets meer aan dan de zwijgende ethersferen in dit geluidloze Heel-al? Is er in uw God, o Jesaja, wel iets meer beweging te krijgen dan in die hooge kroeswolkjes in laaihitte van hondsdagen?

Och, laat Jesaja maar zwijgen van zijn troostelozen God. De Eeuwige Zelf is hem al voor; — o, dat Hij zich daarop beroemt, wee nu onzer! — de Eeuwige Zelf zegt het immers: rustig, rustig aanschouw Ik, stil ben Ik en Ik zie toe op al uw moeite van mijn hooge woning uit; Ik doe gelijk die roerloze luchten. Ik, de Eeuwige, woon in de ongemakbare stilte van onlaakbare stilte.

* * *

Er zijn niet veel menschen, die het spreken van God hebben verstaan.

Er zijn nog minder menschen, die het zwijgen van God, van den strakken, roerlozen God hebben verstaan.

Maar o als wij het hebben geproefd...

Dan worden we zoo bang. Want we begrijpen dan Jesaja maar al te goed. Ook bij ons de moeizame arbeid, de dreigende dood, oorlog, moord, gloeiende haat en pralende zonde. En daarbij een zwijgende God! En daarbij die eeuwige rust van den Geweldige, Die niet

eens omsiet naar de voethank Zijner voeten! Want gelijk Assur zich in zonde ontwikkelt en de schrik van Azië ook de bedreiging van Jeruzalem wordt, zonder dat van boven God aan Assur ook maar riakt, zóó zien ook wij van rondom de zonde ontwaken en de wereld dreigen de kerk; en wie speurt iets van een God, die regeert; wie ziet beweging in den troon, vanwaar onze hulp moet komen?

Dat is het raadsel van den lijdzaam God.

Dat is de zomerbenauwing over de geesten der profeten!

* * *

Maar wat zijt ge onrustig in mij, o mijn ziel? Meer dan de wolken, meer dan de luchten is hier. Want die wolken zijn stil en roeren zich niet, want ze kunnen ook niet; ze spreken niet en daarom zwijgen ze toch eigenlijk ook niet. Hun stil zijn is moeten. Maar mijn God, Hij moge dan stil zijn, Hij ziet dan toch, Hij aanschouwt dan toch. Hij zwijgt wel, en dan laat Hij Assur maar begaan, en dan laat Hij ons maar schrik van rondom. Maar Hij kan zwijgen, omdat Hij te spreken weet. Zijn stilzijn is willen. Zijn zwijzaamheid is toch niet in eenwigheid, even zóó min als het roerloos hangen van de wolken, en van de zomerluchten; Zijn zwijgen bereidt Zijn spreken. Want al kruist niet het zwerk, al ligt het zóó stil als het doode leven, mijn God zit niet immer stil. En daarom: uit zomerdagbrand wekt Hij den storm en scheurt straks het onweer; alle trillende luchten wachten op wat immer komen moet — den donder en den slag, het vuur en het licht, den bliksem en de beweging, het rumoer en de daad.

En al zou ook Zijn zwijgen vele tijden verduren, toch is daar Gods daad, Gods werkzaamheid, Gods uitgaande energie, ook in de benauwende stilte van den zomerdag. Want die broedende hitte wekt het leven in de korennaar, doet de vruchten zwellen, en de druiven rijpen:

en in den daverenden middagloed
ontplooit de Zomer trotsch zijn glorievanen!

Dat is de kracht van den zomerbloed, dat is de zomerlaad van den achter wolken en boven zon in zwijgen verhuilen God.

De lucht is vuur en vlam; geen adem stoelt
door 't roerloos veld, dat zich in zongloed bakert,
in grootschen zomerbrand, die gloeit en schroeit,
en 't koren rijpt, in 't branden rijp
[geblakord!]

Ga nu uit, Jesaja, tot Ethiopië's ontrusten, en zeg hun: Zóó weet mijn God te zwijgen in rustig krachten doen, totdat de vruchten rijp zijn, Assurs vruchten alle rijp gestoofd voor den oogstdag van den zwijzamen Held. En die oogstdag zal niet immer toeven. Straks zijn de druiven van Assurs donkere schoonheid en zwoelen lust rijp gebrand. Maar dan zal ook het mes erin gezet worden; niet door Ethiopië's grooten, niet door Jeruzalems krijgers, maar door Jesaja's God. De oogst zal zijn niet voor de veelbezigen, die Gods rust vervloekten wel duizendmaal, doch voor den Held, die het sterkst was in zijn zwijgen. Zwijg nu stil voor Hem, Ethiopië; want Jesaja's hooge God moge niets anders schijnen te zijn dan een God van permissie, van zwijzaam toezien, Hij volbringt toch Zijn daad, Zijn activiteit. En als in 't leest Zijn oogstmes van Assurs wijnbergen de druiven snijdt en in de ranken kapt, dan bereidt Hem Ethiopië geschenken (vs. 7) en in Zijnen tempel zegt Hem een ieder eere!

* * *

van het bestaansrecht van een moderne overtuiging in de Kerk van Christus.

De onthouding, waartoe de ouderlingen zich genoopt voelden, was ook geen miskenning van hun ambtsroeping; daar de bijwoning van doops- en avondmaalsbediening slechts door usantie geregeld; door geen kerkelijke wet bevolen was.

Geen lastering van de voorgangers was het, als zij bevoelden, dat de moderne predikanten, tegenover de aangegane verbintenis hun ambt slechts behouden konden door hun gevoel van eerbijheid en der taal geweld aan te doen. De Kerkeraad deelt deze beschouwing.

't Was ook geen daad, gepleegd in strijd met 's Heeren Geest, daar Christus nooit een liefde zonder grens en vorm, die alles goedkeurt, heeft gepredikt.

Evenmin kan hun een misdadige rustverstoring ten laste worden gelegd; want indien al hun ernstig, waardig schrijven uit valsche rust kon doen opschrikken, toch is geen verstoring van ware rust door hen bedoeld, geen muidende woeling uitgelokt.

En tegenover het verwijt, dat hun daad een verkorting van het recht der gemeente zou zijn, kon met meer grond beweerd worden, dat het verlies een handhaving van het recht der gemeenschap is, wanneer de eisch wordt gesteld, dat aan bostrijders van het historisch Christendom geen lidmaatschap wordt verleend.

Bij dit alles wordt aan het slot de herinnering niet verzuimd, dat, indien de liberalen zich nu op hun beurt zagen uitgesloten van het bestuur der gemeente en haar instellingen, dit niet geschiedde onder de leus van: „Gelijk recht aan alle richtingen in de Kerk”, maar door een Kerkeraad, die de historische lijn weer had opgevat, de positieve belijdenis van Christus naar de Schrift weer tot richtsnoer koos, en eerbij en openlijk zijn beginselen in praktijk bracht, met wettig gebruik van de heersche reglementen.

De afreik der Memorie, door den drak algemeen verkrijgbaar gesteld, was zóó groot, dat reeds binnen enkele maanden een tweede uitgave verscheen.

Geen wonder! Zelfs moderne Kerkeraadsleden, die woedend waren over den inhoud, moesten Dr. Kuyper toch de eere geven, een meesterstuk te hebben geleverd, dat blijvende waarde behield voor de archieven van den kerkeraad. En Dr. Bronsveld, ofschoon bevreemd voor het gevaar, dat men een welbehagen zou krijgen in „vleeschelijke wapenen”, kon toch niet nalaten in zijn Octoberkroniek te schrijven:

Dr. Kuyper, wiens pink dikker is dan zeer vele leden, en wiens werkzaamheid aan 't ongeoorloofde

Leer gij nu, o wereldmensch van deze eeuw, van dezen ouden dichter-profeet de les van den brandenden, stillen zomerbloed. Nog weet God te zwijgen en wij, die, zweetende zwoegers, denken te vergaan, wij verstaan Zijn rusten niet. Maar nog werkt ieder uur zóó zeker Gods werk, als in den verlaten geblakerden hof elk oogenblik van stilte er een van zegenende, wijl rijpende stilte is. Daar is in elk één ondeelbaar oogenblik van Gods permissie ook de uitstraling van Zijn energie, van Zijn inwerking op deze wereld, waarvan ook eens de druiven rijp gebrand zullen zijn voor den oogst.

O mensch, oogster van de aarde, verwijt uw God niet, dat Hij Oogster wil zijn zonder daad, dat Hij maait wat Hij niet zwoegend als gij gezaaid heeft. Want deze Oogster werkt aldoor. Gij moogt nog sluimeren voor uw oogsten; maar de Oogster in den hemel sluimert niet; in de uren van uw slapen en wachten maakt Hij juist rijp den oogst der aarde. Gij-maait wat Hij gerijpt heeft.

Een Oogster, die niet wachten kan, een God, die niet zwijgen kan, onze ziel heeft in hen geen behagen; en geen einde kroont hun werk. Want zwijgen en wachten is óók werken.

Leer dan van den zomer en wordt wijs. In de tijden van zwijgen worden vruchten gerijpt. Als God niets aan Assur schijnt te doen, dan doet Hij het meest eraan. Het grootste werk is het stilste werk.

Gij nu, wie zijt gij?

Welke vrucht rijpt in uw levenshof?

Alle vrucht, die blonde vruchten draagt voor Assurs zondfestijn, wordt eens afgesneden. De dreiging van den zwijgenden God is er reeds, al blijft Hij achter diepe hemelkolken verstoken. Dat nu beve, die Assurs bergen bewoont en bewondert!

Maar alle vrucht, die in Christus vrucht draagt... God moge ver van haar bloeien schijnen te zijn, haar groeien is toch altijd voor Hem.

De Oogster komt, de Zwijger spreekt te Zijner tijd en de hof, die den Liefste niet zag komen, wordt eens door Hem betreden.

Zomerbrand werkt zomerzegen.

Zomerbenauwing wordt zomervruchting.

Leer van den zomer, zie naar de lucht, hoop op God en wees wijs tot zaligheid.

K. SCHILDER.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Een kleine aanvulling.

De vorige week hadden wij het genoegen de aandacht te vestigen op het boek van Dr. Pol te Rijsoord: Midden-Java ten Zuiden. Van verschillende zijden kwam de vraag, waar het te krijgen is. Uitgegeven is het door den Zendingstudie-Raad, wiens uitgaven alle te krijgen zijn bij den boekhandel der Inwendige en Uitwendige Zending, directeur A. J. C. van Seters, Den Haag, Nassau Zuilensteinstraat. Men kan het natuurlijk bij elken boekhandelaar bestellen, die het dan uit Den Haag laat komen, zonder prijsverhoging.

Wij hebben het nog niet geadverteerd gezien; waarschijnlijk wacht de Z.S.R. daarmee, tot het ook het boek van Dr. Lindenborn over Oost-Java kan aanprijzen, en de Leidraden over deze beide terreinen (Oost- en Midden-Java) tevens verschenen zijn; dat gaat dan in één moeite en kosten door.

Het boek van Dr. Pol, royaal uitgegeven, in keurigen prachtband, en ruim 330 bl. groot, kost slechts f2.90, wat beslist goedkoop is. Laten nu vooral onze ver-

grenst, heeft onze polemische letterkunde verricht met een levige brochure, die reeds door velen gelezen. „Memorie van den Amsterdamschen Kerkeraad der Nederlandsch-Hervormde Gemeente, in zake het adres van de H.H. G. Kuyper c.s.". Uit een letterkundig oogpunt beschouwd, stellen wij „Het Vergrupp der Zeventien Ouderlingen” boven „de Fata Morgana”. De kracht werd hier geen gewrongenheid, de natuur wekt hier niet zóó vaak voor iets gemaakte en gezocht. Wij hebben hier een pleidooi, een pamflet in den gunstigen zin van het woord. Kennelijk een amore gesteld, meet het de maat der adressanten boordvol; het spaart niets; het vergeet niets; het doodt niet slechts den tegenstander, maar het begraaft, het bedelft hem onder het wicht van argumenten. Tintelend van geest, overvloeiend van geleerdheid, tweesnijdend door zijn sarcasme, bereidt het allen vrienden van onze letterkunde een groot genot. Stemmen voor Waarheid en Vrede, 1872, blz. 1150.

Groen van Priesterer verwees voor de levensvraag der Kerk naar de Officiële Bescheiden over de kwestie van aanneming tot lidmaat in verband met de Memorie van den Kerkeraad over Het Vergrupp der Zeventien ouderlingen, en schreef daarvan:

Lezing en overdenking dezer Opstellen, met uitnemende klaarheid en kracht geredigeerd, over een onderwerp, dat den hartader der kerkelijke pligbetrachting betreft, mag in het gehele Vaderland door niet één kerkeraadslid worden verzuimd.

Voor de reglementaire willekeur van de Synodale Commissie, nu zij het non plus ultra van anticonfessionelen onzin bereikt heeft, zal de Amsterdamsche Kerkeraad niet zwichten. Haar non possumus zal weerklank vinden in het Land. Ned. Ged. 19 Oct. 1872, blz. 362.

Dr. Hoedemaker daarentegen schreef toen reeds aan Dr. Kuyper:

Gij hebt een schitterend pleidooi geleverd.... Ik ga op dezen weg nog niet mede. Tegenover onrecht stel ik geen willekeur, maar recht.... Het Trojaansche paard is nu binnengehaald. Wij spreken elkander nader. Open Brief aan Dr. Kuyper, 1886, blz. 19. Zie verder: De Vereeniging, Chr. Stemmen, deel XXVII, blz. 389 en 493. Ook De Standaard, zondagsnummer van 11-December 1872.

De geschiedenis van „het vergrupp der zeventien ouderlingen” verhaalde ik in De Strijd voor Kerkherstel, blz. 174 w.

KUYPER-BIBLIOGRAFIE.

door

J. C. RULLMANN.

XLVIII.

45. Het vergrupp der zeventien Ouderlingen. Memorie van den Amsterdamschen Kerkeraad der Nederlandsch-Hervormde Gemeente, inzake het adres van de H.H. G. H. Kuyper c.s. voor den Kerkeraad gesteld. Amsterdam. H. De Hoogh & Co. 1872.

Zeventien ouderlingen waren tegen het Modernisme in verzet gekomen. Moderne gemeentelieden, meer dan duizend in getal, hadden veroordeeling van deze ouderlingen geslucht. De Kerkeraad stond hen te woord in een uitgewerkte memorie, waarvan de concipiëring aan Dr. Kuyper was opgedragen.

De luidende gedachte van het adres des heeren G. H. Kuyper c.s. tegen de daad van de heeren Feringa c.s. volgende, vindt Dr. Kuyper hier de klacht, dat de zeventien ouderlingen schuldig staan aan een tienvoudig vergrupp:

- Aan de Traditie, beide van Vaderland (?) en Kerkeraad (?);
- Aan het Beginsel, beide in Staat (?) en Kerk (?) geslucht;
- Aan de Gemeente, door miskenning van het Ambt (?) en ?;
- door misbruik van het haar Heilige (?);
- door lastering van haar Voorgangers (?);
- door verbreking van haar Rust (?) en Recht (?).

Deze reeks van beschuldigingen, uit het slecht gesteld adres opgezameld, wordt hier nu door Dr. Kuyper ontzenuwd.

Den zeventien ouderlingen was verweten, dat zij ontrouw waren geworden aan de traditie van den kerkeraad, jarenlang een toonbeeld van verdraagzaamheid. Maar het schoon verleden, waarmede deze „onverdraagzaam” gebroken hebben, verandert hier bij het licht van officiële stukken, in den bloeitijd van de dwingelandij der liberalen, wier onverdraagzaamheid, minachting en kleingeestige tegenwerking tal van jaren volgehouden tegenover mannen, nu nog door de gemeente geliefd, hier zonder sparen uit de acten worden aan het licht gebracht en tentoongesteld.

Wat de ouderlingen deden, was evenmin, zooals beweerd werd, een aanranding van de gewetensvrijheid van andersdenkenden, maar eenvoudig een ontkenning

eenigingen
schaffen.
lingsblad”
hierover
in het ver
Leidraad

De kan
boom bo
heeft het
weken ni
predikant
niet kwa

Eve
van h
niet e
Zij se
een k
De
voor
vervul
verk o
dan o
zijn. O
groot
zoeken
heeft
Is
van
er wo
aandie
De
al rij
het co
vraag
Zou
gevolg
den k
oogste
Woord
Wie
zeker
van ar
En
„Is
de ou
bidden

Worde
Er war
Daar zi
broeder
den Heil
zoeken i
Dan me
als eisch
tot het b
niet in d
Daar z
Ja er
Het uit
gebruikt
Er werk
kerken.

In „De
van Dr
Sufrius

Zon
De v
opwek
doorga
derde
men m
Ik heb
De gew
in Zeelan
Gelukki
in de bed
De der
Maar i
moeite so
gen, dat
worden
Eens m
deld.

De af
de dom
Toen s
dominee.
Goed, c
de broede
toevertr
In onze
niet zoov
Men g
Datema.
Hoewel
kan.

Men m
niet in d

Zoals
Kb. voor
Gereforme
droeve

Doe
in ver
numm
dikant
die zi
zeggen
docent
als h
predik
Het
valt r
de m
in die
van m
dat h